

Bokmeldinger

NOTTO R. THELLE

Hvor høyt må et menneske spørre?
Oriens forlag 1997, 141 s.

Notto R. Thelles tidligere bøker *Hvem kan stoppe vinden?*, 1991, og *Ditt ansikt søker jeg*, 1993, representerer på mange måter en ny sjanger innen kristen formidling (for en fylldig kommentar til sistnevnte, se Norsk Tidsskrift for Misjon 4/93, s. 241-249). Den nylig utkomne *Hvor høyt må et menneske spørre?* fremtrer tydelig som en oppfølger av disse selv om den inneholder enkelte formelle og innholdsmessige nyansatser.

Sjangeren kan kanskje best karakteriseres som «vandring i det kristne trosrommet». Utgangspunktet for vandringen veksler mellom små opplevelser fra dagliglivet, fromme fortellinger, dikt og visdomsord - ofte hentet fra en annen religiøs eller kulturell tradisjon - eller bibeltekster. Formen varierer fra kortbetragtninger til hele prekenes eller essays. Boka inneholder også en biografi over presten og prestelæreren Stephan Tschudi, og en innføring i forfatterskapet til dikterpresten R.S. Thomas, de to som boka er tilegnet.

Thelles fremstilling er preget av hyppige spørsmål i en bevegelse stadig lenger ut i trosrommet. Først mot slutten av kapitlene antydes det gjernne svar, men alltid i en form som gir rom for leserens videre vandring. Det er noe programmatisk over dette. Bokas tittel *Hvor høyt må et menneske spørre?* antyder et korrektiv til en fromhet som alltid er på jakt etter Guds svar. Thelle ønsker å stimulere letingen, søkingen, han ønsker å

bringe oss i kontakt med våre egne spørsmål. Hva leter vi etter? Hvilke spørsmål har vi til Gud? Hvor høyt må et menneske spørre?

Boka er ingen teologisk bok i betydningen «fremstilling av trosinnholdet». Men sidene dirrer av teologisk refleksjon. Man fornemmer en sterk inspirasjon fra den 3. verdens teologi. Ikke slik at Thelle har funnet «det store, nye konseptet som nå skal innføres». Hans særpreg består i evnen til å lytte etter menneskers lengsler, kombinert med frihet og dristighet til å øse av alle de kilder han har vært i berøring med, når de sier noe sant om livet.

Thelles bøker er etter min vurdering uttrykk for et teologisk paradigmeskifte som er på vei på tvers av konfesjonelle, kulturelle og geografiske skillelinjer. Siden rikskirkens - og dermed maktkirkens - oppkomst har teologien med indre nødvendighet vært autoritetsorientert: Dens bevisste eller ubevisste rolle har vært å holde mennesker fast i Guds/kirkens autoritet over livet. Ved inngangen til et nytt årtusen skimter vi - parallelt med overføringen av det kristne tyngdepunktet til den tredje verden hvor kirkene ofte fremtrer som undertrykte eller som minoriteter - en ny frigjøringsorientert måte å gjøre teologi på. Teologiens rolle er å hjelpe menneskene til å nå sin guddommelige bestemmelse. Teologi er mao. på grunnleggende vis misjonsteologi.

Boka er også en homiletisk inspirasjonsbok der det bærende kunstgrep er å skape en «samtidighetens situasjon» der mennesker kan gjenkjenne sine liv i de bibelske tekster. Thelle benytter et særeget, nesten poetisk språk, beskåret - uten unødvendige ord, nøkternt - uten store

ord - og vakkert. Vi aner det at han ønsker å være en tjener for det han kaller «kirkens poetiske kall»: å tyde virkeligheten slik at mennesker gjenkjenner sine liv og samtidig skimter en orden i det kaotiske.

Samtidig er det en bok full av anvendt missiologi. Bak skimter vi en missiologisk tilnærming der misjon ikke er å proklamere svar på spørsmål folk aldri har stilt, men heller å inspirere mennesker til å lete fram spørsmålene fra sine indre, ofte skjulte landskaper. Slik kommer en samtale i gang. Hvis bare et menneske spør høyt nok, kan det under skje at en «hører lyden av en harpe uten strenger» (s.11). Thelle tegner konturer av et misjonsprogram for et nytt årtusen, hjemme og ute.

Troen kan ikke overleve på tradisjon i det neste årtusen. Den må gjøres i stand til å romme den motsigelsesfylte og mangfoldige virkelighet som er vår. I *Hvor bøyt må et menneske spørre?* formulerer Thelle klart det som er hans program i de tre bøkene: Å gjøre troen større. Større, ikke primært i betydningen sterkere, men i betydningen videre. Det dreier seg om å utvide troens rom så den kan være til stede i alt vi erfarer som mennesker. Det er et viktig program.

Mange synes imidlertid å ville gjøre Kristustroen videre ved å utviske grensene, høvle tersklene og ta bort anstøtene. Selv har jeg ingen tro på slike prosjekter. De har alltid strandet. Troen ble ikke større, men mindre. Det ble rett og slett ikke noe igjen å tro på. Thelle går en annen vei. Han utvider grensene, gjør tersklene så høye at en må bøye seg for å komme inn, lar trosrommet omslutte alt, også anstøtene.

Et høydepunkt i boka finner jeg i kapitlet «Raus livskunst». Her heter

det bl.a. at «Hovednøkkelen i Jesu tale om himmelens fugler og markens liljer, ja, kanskje nøkkelen til hele Bergprekenen, er ikke bekymringsløshet, ikke det radikale etiske krav, ikke intens fromhet. Nøkkelen er raushet. Guds raushet først og fremst, men deretter menneskelig raushet som en frigjørende gave, som livskunst... Jesus beskriver en livskunst som åpner seg når mennesket slipper taket i seg selv. Han kaller frem det dypeste i oss, rører ved kildene. Og de kildene er i Gud selv, skaperen og livgiveren som ikke stiller betingelser, men lar det regne over rettferdige og urettferdige... Gud er ikke partisk. Når han øser ut sine gaver, er det ikke beregnende, - hans høyre hånd vet ikke hva den venstre gjør... Om mennesket etterlikner Gud på dette punkt, finner det sin sanne menneskelighet».

Den radikale evangelieforkynnelsen bikker ikke over i antinomisme, fornektelse av Guds lov. Men Guds grensesettinger kommuniseres på en måte som tydeliggjør den gode skaperen og bevareren, uten at bildet av maktkirken manes fram. Kapitlet «Brors vokter, søsters vern» anbefales til studium for alle som i den aktuelle kirkelige debatt er opptatt av kirkens grensesettinger i etiske og ordningsmessige spørsmål. Her viser Thelle hvordan et anliggende som kirketukt - han bruker til og med ordet - kan kommuniseres når perspektivet er menneskeorientert, ikke makt- og autoritetsorientert.

Thelles forfatterskap har en underlig evne til å finne veier i hele det sønderslitte norske kirkelandskapet. Hans bøker vinner innpass hos mennesker i folkekirkens ytterkant og hos Guds bortrømte «barnebarn». Kvekere og katolikker leser dem med

gjenkjennelse. På den tverrkirkelige Sandomstiftelsens retreatsentre står de i hyllene for «prøvet åndeleg lesning». Evangeliseringsaktivister i organisasjoner og frikirker leser Thelle og finner en evangelist for vår tid. Et organ med en for Thelle så fjern og provoserende tittel som «Krigsropet» gjengir hans bøker i bruddstykker! Det må bety at Thelle er på sporet av noe som forener.

En kritisk merknad til slutt. I rollen som Jesu motstandere opptrer sjablongmessig «de fromme». De har sine representanter også i dag. Uten at det sies direkte, er det nærliggende å slutte at de befinner seg i menigheten. Fromhet er i min ordbok giengitt med «hengiven religiøs trofasthet». «De fromme» er i Bibelen en hedersbetegnelse på Guds øyestener: Han «verner sine fromme på veien» (1 Sam. 2,9). Profeten må med bitterhet fastslå at «det fins ingen fromme mer i landet» (Mika 7,2).

Mon ikke dette er et av de ordene vi trenger å gjenvinne for dets egentlige meningsinnhold, nettopp i vår tid? De menneskene Thelle sikter til har vi saktens andre ord for å beskrive: «konvensjonelle, lukkede, autoritære, snevre, knipne». Slike mennesker finnes over alt, også i menigheten. Det er viktig, som Thelle gjør, å avsløre at disse «dyder» ikke er kristne, men tvert om står Kristus i mot. Men kanskje er det enda viktigere, for at vi skal bli bedre i stand til å oppdage gledesmesterens spor i våre liv, å fokusere på de rause. De finnes også overalt, bl.a. er det mange av dem i menigheten.

Tore Laugerud

KNUT T. GUNDERSEN

Visjon og vekst. Framveksten av de frivillige kristelige organisasjonene 1814-1940. Tidsskrift for Kirke, religion og Samfunn, Tilleggshefte nr.3 Høgskolen i Volda, Møreforskning Volda 1996, 215 s.

Kirke- og organisasjonsforskning er et forholdsvis nytt felt i Norge, som er i betydelig vekst. Det springer frem av samfunnsforskningen som en særlig del av denne.

Fremveksten av kirke- og organisasjonsforskningen er fra en side sett uttrykk for samfunnsforskningens økte interesse for det religiøse, for kirken som samfunnsinstitusjon og for de kristne organisasjonene som en del av de brede folkelige bevegelsene nedenfra i det norske samfunnet. Samtidig er det uttrykk for teologiens økte vilje til å ta samfunnsvitenskapen i bruk som en tjener for kirkens arbeid.

Kirke- og organisasjonsforskning finner derfor i økende grad sted både innenfor kirkelige miljøer - et eksempel på dette er stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) opprettet av Den norske kirkes Kirkemøte - og innenfor mer almene forskningsmiljøer, ikke minst knyttet til høgskolene.

Høgskolen i Volda har lenge vært et senter for forskning på de frivillige kristne organisasjonene, under ledelse av Knut T. Gundersen. Gundersen er også forfatter av den foreliggende bok.

Visjon og vekst ønsker å tegne et bilde av visjonen bak, og fremveksten av i alt 28 sentrale kristne organisasjoner, i tidsrommet fra den aller første (Det norske Bibelselskap, 1816) og til frembruddet av annen

verdenskrig (Den Norske Muhammedanermisjon, 1940). Listen rommer organisasjoner for ytre- og indremisjon, avholdsorganisasjoner, diakonale organisasjoner og organisasjoner for spesielle yrkesgrupper.

Et viktig innledningsavsnitt om «Norge etter 1814» gir oss et nødvendig riss av det jordsmonnet organisasjonene grodde fram av. Deretter behandles de 28 organisasjonene hver for seg og i kronologisk rekkefølge, i den grad dette er mulig å gjennomføre.

Vekten ligger på de tre (fire) første «grunnorganisasjonene»: Bibelselskapet, Misjonsselskapet og Indremisjonen (delt i Indremisjonsselskapet og Vestlandske Indremisjonsforbund). De øvrige betydelige organisasjonene med særformål fra forrige århundre behandles også relativt utførlig, mens de mindre særorganisasjonene fra vårt eget århundre er mer skissemessig behandlet.

Deretter følger kapitler om organisasjonenes arbeidsmåter og møtesteder, om deres forhold til kirka og om forholdet organisasjonene imellom. Boka har også fyldige utdrag fra organisasjonenes grunnregler, tabell for deres respektive begynnerår og et navneregister.

Det sier seg selv at boka ikke er kilden for ny eller fordypet kunnskap. Verdien ligger i oversikten og samsynet. Tidligere fremstillinger av organisasjonshistorien av vitenskapelig verdi har gjerne begrenset seg til en enkelt organisasjon, eller inngått som del av kirkehistoriske helhetsfremstillinger. Her får vi for første gang en samlet, fyldig oversikt over hele organisasjonsfloraens fremvekst mellom to permer. Fremstillingen er konsis, relevant i sitt stoffutvalg og veldokumentert gjennom et omfat-

tende noteapparat. Gundersen har stor oversikt og kunnskap innen feltet, og har skapt et standardverk til grunnleggende kunnskap og funn av videre litteratur.

Det jeg savner er først og fremst en bedre oppfølging av samfunnsanalysen som forståelseshorison for organisasjonene, etter hvert som tiden beveger seg nokså langt fra 1814. Det er også en svakhet ved den tidligere kirkelige organisasjonsforskningen, som Gundersen bygger på, at den som oftest er foretatt av organisasjonens egne folk, og gjerne i samband med spesielle anledninger som jubileer. Selv om det er gjort mye solid håndverk, blir perspektivet alt i alt for snevert, og anledningen innbyr ikke i tilstrekkelig grad til kritisk refleksjon over egen virksomhet. Det er i den senere tid foretatt en god del mer avgrensede studier som har en annen karakter. Disse kunne ha vært trukket mer frem. Men først og fremst: Her er fortsatt mye gjort.

La det også være nevnt at fremveksten av frivillige kristne organisasjoner i Norge ikke stopper ved krigsutbruddet, men fortsetter like inn i vår egen tid. De nye organisasjonene i etterkrigstiden er imidlertid i langt sterkere grad preget av internasjonaliseringen. De gror ikke lenger ut av det spesifikt norske jordsmonnet, men fremstår som norske avdelinger av internasjonale nettverk og foretak. Tormod Engelsviken har levert et meget lesverdig bidrag om den videre organisasjonsfremveksten i etterkrigstiden i artikkelen «Endringer i norsk misjon de siste 50 år», *NOTM* 2-3/96.

Tore Laugerud